

Yükseköğretim Kurumlarında Öğrenme ve Öğretme Merkezleri

Mehmet Akın Bulut

Ahmet Göçen

Hümeyra Konuk

Yükseköğretim Kurumlarında Öğrenme ve Öğretme Merkezleri

Ö Z E T

Yükseköğretim kurumları geçmişten günümüze teknoloji ve küresel değişimlerle birlikte dönüşmeye devam etmektedir. 21. yüzyılda akademi; öğretim, araştırma ve proje geliştirme ayakları üzerine kuruludur. Bu üç ayaklı yapıdan tartışmasız en önemli yeni nesillere kültür ve bilgi aktarımının kaynağı olan eğitim ve öğretim süreçleridir. Hızla değişen dünyada eğitim ve öğretim süreçlerindeki kaliteyi artırmak amacıyla üniversitelerde son zamanlarda mesleki eğitimler yoğun bir şekilde gerçekleştirilmektedir. Kalitenin artırılmaması durumunda öğretim süreçlerine etkin katılmayan öğrenciler, öğrenme hedef ve yetkinliklerinden uzaklaşarak, sınav odaklı ve pasif öğrenci pozisyonuna girmektedir. Bu süreçlerde, öğretim elemanlarına düşen rol, öğretim süreçlerini aktif öğrenme ve yetkinlik temelli tasarlamaya odaklanmaktan geçmektedir. Buradan hareketle, bu politika notunda üniversitelerin öğrenme ve öğretme merkezlerinde gerçekleşen öğretim elemanlarının öğretimsel ve mesleki gelişimleri için verilen hizmetler dünya ve Türkiye çapında derlenerek sunulmuştur. Bunun için mesleki gelişime dair araştırmaların incelenmesi ve uygulanması sonucunda ortaya çıkan bulguların paylaşıldığı, literatür taraması ile desteklenen bir metodoloji izlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Öğrenme ve öğretme merkezi, eğitimde mükemmeliyet, yenilikçi öğretim, dijital eğitim, akademisyen eğitimi, öğretim elemanı mesleki gelişimi, pedagoji.

Atf: Bulut, M. A., Göçen, A. & Konuk, H. (2023). *Yükseköğretim kurumlarında öğrenme ve öğretme merkezleri*, (Politika Notu: 2023/49). İstanbul: İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı.

Y A Z A R H A K K I N D A

Dr. Mehmet Akın Bulut, Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Fakültesinde lisansını tamamladı. Öğrenme-öğretme ve ölçme-değerlendirme üzerine yüksek lisansını tamamladı. Eğitim teknolojileri alanında doktorasını aldı. Mesleki gelişim eğitimleri, Asenkron MOOC öğrenme ortamları tasarımı, dijital liderlik, öğrenci mentorluğu ve öğrenmeyi öğrenme ve dijital araçlar alanlarında çalışmalar yapmaktadır. İbn Haldun Üniversitesi Eğitim Fakültesi Bölüm Başkanı ve Yenilikçi Öğrenme ve Öğretim Koordinatörüdür. Avrupa Birliği, John Templeton ve Tübitak projelerinde e-öğrenme içerik ve dijital öğrenme tasarımı çalışmaları yürütmektedir.

Doç. Dr. Ahmet Göçen, 2019 yılından bu yana Harran Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Harran Üniversitesi öncesinde 8 yılı aşkın bir süre MEB'e bağlı kurumlarda görev yaptı. Bu süreçte İl Millî Eğitim Müdürlüğü Ar-Ge biriminde, okullarda ve Bakanlık merkez teşkilatında (YEGİTEK) öğretmenlik, idarecilik ve proje koordinatörlüğü görevlerini yürüttü; birçok uluslararası projede yer aldı.

Uzman Hümeysra Konuk, Marmara Üniversitesi Uluslararası İlahiyat Bölümünden mezun oldu. Yüksek lisans eğitimini İbn Haldun Üniversitesinin Medeniyetler İttifakı Enstitüsünde tamamladı. İbn Haldun Üniversitesi Yenilikçi Öğrenme ve Öğretim Merkezinde öğretim danışmanlığı yapmaktadır. Çalışma alanları aktif öğrenme teknikleri, eğitim teknolojileri ve din eğitimini kapsamaktadır.

İLKE Vakfı, toplumsal meselelerle ilgili bilgi, politika ve strateji üreten, karar alıcılara yol gösterecek araştırmalar yapan ve gelecek için gerekli birikimin oluşmasına katkı sağlayan bir sivil toplum kuruluşudur.

Bu Politika Notu Eğitim Politikaları Araştırma Merkezi (EPAM) tarafından hazırlanmıştır.

EPAM; Türkiye'de eğitim alanının güçlenmesini sağlamak, eğitimde eşitliğin ve adaletin sağlanmasına katkı sunacak bir birikim oluşturmak amacıyla; ihtiyaç odaklı, kanıta dayalı ve kapsayıcı çalışmalar yapar.

Giriş

Bu yazıda, üniversitelerde görev yapan akademisyenlerin, alan bilgisinin yanı sıra, pedagojik/öğretimsel ve tekno-pedagojik bilgi ve deneyimlerinin güçlendirilmesi ve desteklenmesi amacıyla kurulan öğrenme ve öğretme merkezleri ele alınmaktadır. Didaktik, tek yönlü, öğretmen/eğitici merkezli bir öğretimin faydasının nispeten düşük olduğu, kalıcı öğrenmeyi sağlamadığı, öğrenen motivasyonunu düşürdüğü, günümüz ihtiyaçlarına zıt bir hal aldığı yönünde akademik eleştiriler oldukça kabul görmeye başlamıştır. Günümüzde öğrenci merkezli, aktif öğrenme stratejilerinin ve dijital araçların kullanıldığı, sektör ve saha ihtiyaçları ve beceri setleri ile daha uyumlu ölçme-değerlendirme türlerine ihtiyaç duyulduğu kanıtı dayalı birçok çalışmada ortaya konmuştur. Bu ihtiyaç ve değişen durumlara yönelik, üniversite akademisyenlerinin de öğretim becerilerini güncellemesi ve geliştirmesi beklenmektedir. Bu amaçla kurulan öğrenme ve öğretme merkezleri, yurtdışındaki üniversitelerde 30 yılı aşkın süredir faal iken ülkemizde henüz kurulum aşamasındadır. 10 civarında üniversitemizde bulunan öğrenme ve öğretme merkezleri, akademisyenlere aktif öğrenme, sınıf yönetimi, dijital teknolojilerin derslere entegrasyonu, öğrenci psikolojisi, motivasyon stratejileri, ölçme-değerlendirme süreçleri gibi konularda bireysel, bölüm/fakülte bazlı ve üniversite çapında eğitimler vermektedir. Akademisyenlere yönelik rubrik hazırlama, ders gözlemleri, iyi öğretim ödülleri, iyi örnek paylaşımları gibi birçok faaliyetin yapıldığı öğrenme ve öğretme merkezlerinde aynı zamanda öğrencilerle de öğrenme süreçlerinde etkili stratejiler konusunda çalışmalar yürütülmektedir. Aka-

demik makale, tez ve kitaplara konu olmaya başlayan öğrenme ve öğretme merkezleri, özellikle Covid-19 salgını sonrası YÖK'ün de üstünde durduğu bir gündem halini almıştır. YÖK ve YÖKAK, üniversitelere öğretimde mükemmeliyet merkezleri açmaları konusunda tavsiyelerde bulunmuş, birtakım akademik faaliyetler düzenlenmesine öncülük etmiştir.

Yükseköğretim kurumlarında genel olarak sonuçların değerlendirilmesi ve tasarlanmasında kaliteye dikkat edilse de süreç içerisindeki nitelikle yeterince ilgilenilmemiştir (Karakaya vd., 2016; Noben vd., 2022). Son yıllarda Türkiye'de üniversitelerde Eğitim ve Öğretimde Mükemmeliyet Merkezlerinin artması aslında öğretim sürecinde niteliğin önem kazandığını göstermektedir. YÖKAK'ın (2021) kurumsal değerlendirme süreçleri, bütüncül bir bakış açısıyla; liderlik, yönetim ve kalite, eğitim ve öğretim, araştırma ve geliştirme ve toplumsal katkı başlıkları altında toplam 14 ana ölçüt ve 46 alt ölçüt ile gerçekleştirilmektedir. Bunlardan biri olan eğitim ve öğretim boyutu tamamen kadronun öğretim becerilerinin ve programların mükemmelleştirilmesi üzerine kurgulanmıştır. Nitekim YÖKAK kılavuzu (2021) öğretim becerileri ve sürecine şu şekilde vurgu yapmaktadır:

“Kurum, hedeflediği nitelikli mezun yeterliliklerine ulaşmak amacıyla öğrenci merkezli ve yetkinlik temelli öğretim, ölçme ve değerlendirme yöntemlerini uygulamalıdır [...] Tüm öğretim elemanlarının etkileşimli-aktif ders verme yöntemlerini ve uzaktan eğitim süreçlerini öğrenmeleri ve kullanmaları için sistematik eğitimcilerin eğitimi etkinlikleri (kurs, çalıştay, ders,

seminer vb.) ve bunu üstlenecek/gerçekleştirecek öğretim-öğrenme merkezi yapılanması vardır. Öğretim elemanlarının pedagojik ve teknolojik yeterlilikleri artırılmaktadır. Kurumun öğretim yetkinliği geliştirme performansı değerlendirilmektedir (YÖKAK, 2021)."

Tüm bu gelişmeler öğretim süreçlerinde gelişim ve iyileştirmenin üniversiteler için temel stratejik hedefler haline geldiğini göstermektedir.

Mevcut Durum

Yükseköğretim kurumlarının sürekli gelişmeleri ve öğretim elemanlarının yeterliliklerini artırma girişimleri, nitelikli mezunlar yetiştirmenin ve kalitenin ön koşulu olarak kabul edilebilir (Şenol vd., 2022). OECD, yükseköğretimde öğretim kalitesinin önemine kapsamlı şekilde vurgu yapmaktadır. Ancak öğretim kalitesini ölçmenin zor olması yükseköğretim kurumlarının uluslararası sıralamalardaki yerinin öğretim boyutunun yansıtılmasını zorlaştırmaktadır (Henard, 2010). Çünkü bu sıralamalar akademik yayın ve araştırmayı gereğinden fazla vurgularken kurumların öğretim niteliğini ihmal etme eğilimindedir (Greatbatch & Holland, 2016). Halbuki üniversitelerin araştırma işleviyle birlikte toplumlara ve resmi yapılara hizmet edecek kritik personel ve çalışan kitlesini yetiştirdiği unutulmamalıdır.

Öğretimde kalite sorunları dünyanın birçok üniversitesinde gözlemlenmektedir. Örne-

ğin, öğretim elemanı değerlendirmelerinden en yüksek notu alan Harvard Üniversitesi Fizik Profesörü Eric Mazur, öğrenciler için kaliteli öğrenmenin bir göstergesi olan temel bilgileri farklı bir bağlamda yorumlayamadıklarını fark etmiş, bu aydınlanma sonrası akran öğrenmesindeki yenilikçi tutumuyla yıllarca anlattığı konuları daha etkin ve analitik düzeyde öğrencilerine aktarmayı başarmıştır (Mazur, 1997). Bu açıdan bir fakültede alana çok hâkim öğretim elemanlarının varlığı öğretimde kaliteyi garanti-memektedir; ancak etkin bir öğretim yöntemi ile öğrencilerin derslerden öğrendiklerini yorumlayabilmeleri arzulanan kalitenin bir göstergesidir.

Öğrenme ve öğretme merkezleri bünyesinde mesleki gelişim olanaklarının sunulması, öğretim üyelerinin aktif öğrenme yöntemlerini kullanması ve benimsemesi açısından olumlu bir etkiye sahiptir (Flint vd., 2011). Nitekim yapılan çalışmalarda öğrenciler, öğretim elemanlarının dersi etkileyici anlatmasını, farklı öğretim yöntem ve tekniklerinin kullanılmasını, samimi ve güler yüzlü davranmasını, öğrencilere adil davranmasını, sınıfta yardımcı araç gereç kullanmasını, konunun anlaşılmasını sağlayacak örnekler vermesini ve çeşitli akademik başarılarla sahip olmasını beklemektedir (Kaçar, 2020, s. 157). YÖK (2019) raporuna göre, üniversitelerdeki öğretim kadrosu mesleki ve öğretim becerileri açısından geliştirilmelidir. Öğretim elemanlarının öğretim-öğrenme sürecinde öğrenciyi merkeze alan değerlendirme yaklaşımları konusunda da yetiştirilmesi gerekmektedir (Can, 2021).

Dünyadaki ve Türkiye'deki Örnekleriyle Öğrenme ve Öğretme Merkezleri ve Öğretim Elemanı Gelişimi

Öğretim elemanının öğretim teknikleri bakımından mesleki gelişimi, yükseköğretim seviyesinde görev yapan öğretim üyelerinin öğretim yöntemleri ve eğitim teknolojisi kullanımında performanslarını artırmayı amaçlayan faaliyetler bütünüdür. Bu faaliyetler, üniversite bünyesinde gönüllü ve bireysel girişimlerle desteklenebildiği gibi, kurumsallaşmaya gidilerek öğrenme ve öğretme merkezleri ve bu merkezlerdeki eğitim-öğretim uzmanları aracılığıyla da yürütülebilmektedir. Öğrenme ve öğretme birimleri çoğunluğu yurt dışında bulunan birçok yükseköğretim kurumunda ve oldukça yeni bir gelişme olarak Türkiye'deki yükseköğretim kurumlarında görülmektedir. Bu merkezlerin uzaktan eğitim merkezleri ile karıştırılmaması gerekir. Uzaktan eğitim merkezleri kurumların açık ve/veya uzaktan öğretim süreçlerinde teknik ve tasarımsal roller üstlenmektedir. Öğrenme ve öğretme merkezleri; akademisyenlerin doğrudan pedagojik ve/veya teknoloji-destekli öğretim süreçlerini çeşitli öğretim yöntemleri, izlence ve müfredat tasarımı, aktif öğrenme teknikleri, dijital araçlar ile öğretim teknikleri, geri-bildirim yöntemleri, öğrenci psikolojisini anlama, destek ve motivasyon stratejileri, geleneksel veya dijital öğretim materyalleri geliştirme ve ölçme değerlendirme yöntemleri konularında desteklemektedir. Yani daha etkin bir öğretici olmalarını sağlamak noktasında bir destek birimi rolüne sahiptirler.

Dünyadaki Öğrenme ve Öğretme Merkezleri Örnekleri

İlk örnekleri Amerika Birleşik Devletleri'nde 1980'li yıllarda ortaya çıkan öğrenme ve öğretme merkezlerinin görevi süreç boyunca artarak farklılaşmıştır. Sorcinelli ve arkadaşları (2006), bugün öğrenme ve öğrenme merkezlerinin sağladığı öğretim elemanı mesleki gelişimini beş aşamalı bir süreç olarak açıklar. Bu aşamalar, öğretim elemanın tarihi sırasıyla rolünde bulunduğu bilim insanı, öğretmen, geliştiren, öğrenen ve networkçü aşamalarıdır (Ouellett, 2010). Lewis (1996) ise mesleki gelişimin "kendini alanına dair geliştirmekten" öte "kişinin verdiği eğitimi mükemmelleştirmeye" doğru evrildiğini vurgulamaktadır. Öğretim elemanının eğitim metotlarını iyileştirmesi için de kurumsal desteğe ihtiyaç vardır ve bu destek öğrenme ve öğretme merkezleri tarafından karşılanmaktadır.

Öğrenme ve öğretme merkezlerinin öğretim elemanlarına verdikleri destekler başlıca yedi alanda özetlenebilir:

Ders Tasarımı

Ders tasarımını mükemmelleştirmek için kullanılan yöntemler farklı olsa da genel olarak izlence oluşturma, eğitim yöntemlerini öğrenme ve uygulama ve eğitim teknolojilerini dahil etmeyi kapsamaktadır. Eğitim yönetim sistemini verimli kullanmaya yönelik destekler de bu kapsamda değerlendirilebilir. Bununla birlikte, öğrenci geri bildirimleri ve fakülte içinden ve diğer fakültelerden ortak çalışmalar da bu amaca yönelik kullanılmaktadır. Ayrıca ölçme-değerlendirme yöntemleri ve rubrik oluşturma bu hizmet kapsamındadır.

Eğitim Teknolojileri

Teknolojik araçları kullanma eğitimleri ve derslere entegrasyonu, öğrenme ve öğretme merkezlerinin sunduğu bir hizmettir. Miro, Padlet, Nearpod, Kahoot, Quizlet, Sutori ve benzeri birçok uygulama öğretim elemanları tarafından derslerin amacına uygun bir şekilde kullanılmak üzere öğretilmektedir. Öğretimin asli parçası haline gelmiş olan Canvas gibi eğitim yönetim sistemlerinin verimli kullanımı da bu eğitimler kapsamındadır. Eğitim yönetim sistemlerine ders izlencesi, materyalleri ve aktiviteleri kolay ulaşılabilir bir şekilde yerleştirilir. Ayrıca hibrit, tersyüz eğitim (flipped classroom) gibi uygulamalar da eğitim teknolojilerinin kullanımını gerektirir. Bazı üniversitelerde sanal gerçeklik dahi derslere entegre edilebilmektedir.

Özel Eğitimler

Bir yandan kişiselleştirilmiş destek sunan merkezler, diğer yandan fakülte veya bölümlere özel eğitimler de sağlamaktadır. Mesleğe yeni başlayan öğretim elemanları ve okutmanlık yapan lisansüstü öğrencileri gibi özel gruplara hususi eğitimler verilmektedir. Böylelikle yeni dahil oldukları öğrenme ve öğretme ortamına adaptasyonları kolaylaştırmakta ve aynı zamanda yeni eğitim politikaları kendileri tarafından daha kolay kabul edilmektedir.

Bunun yanında özel ihtiyaç ve isteklere yönelik çalıştaylar ve sempozyumlar düzenlenen üniversite merkezleri vardır. Cambridge Üniversitesinin Öğretim Forumu, Üniversitelerarası Forumu ve Toronto Üniversitesinin Öğrenme ve Öğretme Sempozyumu buna örnek teşkil etmektedir.

Kaynak Paylaşımı

Bir diğer hizmet ise dersleri iyileştirmeye yönelik her konuda geniş kaynak paylaşımıdır. Bu ise okuma materyali, kılavuzlar, online dersler, eğitimler ve ortak çalışma grupları ile gerçekleşmektedir. Yine öğrenme ve öğretme merkezleri, aktif ve etkili öğrenme ve öğretmeye yönelik blog yazıları ve podcastler üretmektedir. Örneğin, Vanderbilt Üniversitesinin öğretim merkezi "Leading Lines" adlı yükseköğretimde eğitim teknolojileri ile ilgili bir podcast serisi yayınlamaktadır.

Uygulama Topluluğu (Community of Practice)

Harvard Üniversitesinde Learning Lab olarak adlandırılan uygulama topluluklarında, öğretim elemanının hem kendi bölümünden hem de diğer fakültelerdeki öğretim elemanları, idareciler ve öğrencilerle birlikte çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışma gruplarında karşılıklı tecrübe aktarımı ve iyi örnek sunumları gerçekleşmektedir. Öğretim elemanın sosyal yönüne hitap eden bu uygulama, Toronto Üniversitesinde olduğu gibi birlikte yenen öğle yemekleri ve o esnada yapılan sunum ve tartışmalarla desteklenmektedir.

Hibe ve Ödüller

Hibe ve ödüllerle eğitimde mükemmellik çalışmaları desteklenmektedir. Hibeler yeni pedagojik yaklaşımlar geliştirmeye destek amaçlı verilmektedir. Ödüller ise öğretim elemanlarının verdikleri eğitimi iyileştirmek için ortaya koydukları çabaların karşılıksız bırakılmadığını göstermekte ve aktif ve yenilikçi öğretime teşvik etmektedir. En İyi Öğretim Ödülü (Best Teaching Award), mevzu bahis teşvikin bir örneğidir ve Vanderbilt gibi üniversiteler tarafından uygulanmaktadır.

Tablo 1: Dünyadaki Öğrenme ve Öğretme Merkezleri Örnekleri

Ülke	Üniversite ve Merkez Adı	Sunulan Hizmetler
Amerika Birleşik Devletleri	Harvard University - The Derek Bok Center for Teaching and Learning	- Müfredat yenileme - Öğrenim Laboratuvarı - Medya ve tasarım desteği - Ders kayıt ve değerlendirme
Amerika Birleşik Devletleri	Stanford University - Center for Teaching and Learning	- Ders tasarım enstitüsü - Kaynaştırma eğitimi ile ilgili çalışmalar - Dönem ortası ve dönem sonu öğrenci geri bildirim
Almanya	Technische Universität München - ProLehre: Medien und Didaktik	- Yükseköğretim ve medya eğitimi sertifikasyon programları - Öğretim desteği ve ders ziyaretleri
Hong Kong	The University of Hong Kong - Center for Enhancement of Teaching and Learning	- Öğrenim Laboratuvarı - HKU Akademik Eğitimde Lisansüstü Sertifika Programı - Büyük veri ve yapay zeka odaklı programlar - Hibrit sınıflara yenilikçi katkılar - Araştırma projeleri
Amerika Birleşik Devletleri	UC Berkeley - Center for Teaching and Learning	- Dönem ortası öğrenci geri bildirim - Ders gözlemi - Misafir konuşmacı
Birleşik Krallık	University of Cambridge - Cambridge Centre for Teaching and Learning	- Kaynaştırma eğitimi - Programlar ve atölye çalışmaları (akredite programlar) - Lisans ve lisansüstü öğrencilere yönelik danışmanlık eğitimi - Yıllık lisans ve lisansüstü eğitimini değerlendirme toplantısı
Birleşik Krallık	University of Oxford - Centre for Teaching and Learning	- Akredite öğretim programları - Ölçme-değerlendirmelerin yeniden tasarlanması
Kanada	University of Toronto - Centre for Teaching Support & Innovation	- Öğrenme ve öğretmeye bilimsel yaklaşım (Scholarship of Teaching and Learning) - Üniversitede Etkili Eğitim Sertifikası
Amerika Birleşik Devletleri	Vanderbilt University - Center for Teaching (CET)	- Eğitimde İlerleme Fonu ve Ders Geliştirme Hibe programı - Yükseköğretimde eğitim teknolojileri podcast serisi (Leading Lines) - Blog yazıları - Lisansüstü öğrencilere eğitim sertifikası programı

Araştırma

Öğrenme ve öğretme merkezlerinin bir de araştırma yönleri vardır. Bu merkezler çalışma öncesi ihtiyaç analizlerinde bulunurlar ve sonrasında verilen eğitimin başarılı olup olmadığına dair araştırmalar yürütürler. Ayrıca uygulama topluluğunun üyeleri ve merkez üyelerinin aktif öğrenme ve öğretmeye dair yaptıkları akademik çalışmalar da merkezin bir parçasını oluşturmaktadır.

Günümüzde önde gelen bazı üniversitelerin öğrenme ve öğretme merkezlerinin sunduğu çeşitli hizmetler aşağıdaki tabloda verilmiştir. Yukarıda sayılan yedi hizmet grubu dışındaki hizmetler zikredilmiştir.

Türkiye'deki Öğrenme ve Öğretme Merkezleri Örnekleri

Ülkemizde öğretim elemanlarına yönelik mesleki gelişim programları da ilk olarak öğretim elemanlarının ihtiyaçlarının belirlenmesi ile başlamıştır. İhtiyaç analizlerinin ardından 2009 yılından itibaren az sayıda üniversitede merkezler kurulmuş ve teknolojiyi verimli kullanma ve öğretimi mükemmelleştirmeye yönelik araştırmalar yapılmıştır. Günümüzde ise hala kurulum ve gelişim aşamasında olan bu merkezler ağırlıklı olarak Canvas gibi öğrenme yönetim sistemlerinin ve Web 2.0 araçlarının öğretim elemanları tarafından kullanımını teşvik etmeye ve

kolaylaştırmaya yönelik faaliyetlerde bulunmaktadır (Elçi & İşeri, 2022). Öğrenme ve öğretme merkezleri öncelikli olarak öğretim elemanlarına mesleki gelişim imkanları sunmaktadır. Öğretim elemanlarının bu gelişimiyle de amaçlanan, öğrencilerin öğrenim süreçlerini verimli kılmak ve 21. yüzyıl becerilerini kazanmalarını sağlamaktır.

Türkiye'de bulunan öğrenme ve öğretme merkezleriyle ilgili nitel çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bunun başlıca sebepleri arasında merkezlerin sayıca azlığı, henüz gelişim aşamasında bulunmaları ve yapılan çalışmaların resmi web sitelerinde yayınlanmamasıdır. Alev ve İşeri (2022), Türkiye'de hangi üniversitelerde öğrenme ve öğretme merkezlerinin bulunduğunu ortaya koymuştur. Aşağıda verilen üniversiteleri saptamak için mezkur çalışmadan istifa edilmiş ve tablodaki bilgiler üniversitelerin öğrenme ve öğretme merkezlerinin resmî web sitelerinden edinilmiştir. Sadece resmî web siteleri aktif kullanılan üniversiteler dahil edilmiştir.

Türkiye'de öğrenme ve öğretme merkezleri de ders tasarımı, eğitim teknolojileri, özel eğitimler, kaynak paylaşımı, uygulama topluluğu, hibe ve ödüller alanlarında hizmet sunmaktadırlar. Ancak bu hizmetler çoğunlukla başlangıç seviyesinde olup çeşitlendirilmeli ve geliştirilmelidir. Bunun yanında araştırmaya yönelik faaliyetlerin oldukça az olduğu saptanmıştır.

İ L K E P O L İ T İ K A N O T U
Yükseköğretim Kurumlarında Öğrenme ve Öğretme Merkezleri

Tablo 2: Türkiye'deki Öğrenme ve Öğretme Merkezleri Örnekleri

Üniversite ve Merkez Adı	Sunulan Hizmetler
Atatürk Üniversitesi - Öğretme ve Öğrenmeyi Geliştirme Uygulama ve Araştırma Merkezi	<ul style="list-style-type: none">- Yüz yüze ve çevrimiçi eğitimler- Uzaktan eğitim, materyal geliştirme, izlençe hazırlama, ölçme değerlendirme yöntemleri ve ders bilgi sistemi için kurslar- Blog yazıları
Boğaziçi Üniversitesi - Center for Teaching and Learning (CeTeLe)	<ul style="list-style-type: none">- Öğretim teknolojileri desteği (Moodle, Zoom, Panopto, Turnitin, vs.)- Pedagojik destek (online öğretim, Web 2.0 araçları, bütüncül eğitim)- Öğrenme topluluğu (learning community) (deneyim paylaşımı, workshoplar)- En iyi öğretim ödülü
İbn Haldun Üniversitesi - Yenilikçi Öğrenme ve Öğretme Merkezi (CILT)	<ul style="list-style-type: none">- Eğitim yönetim sistemi Canvas kullanım desteği- Araştırma görevlilerine aktif öğrenme ve öğretme eğitimleri- Öğretim elemanlarına ders tasarımı, teknolojik araç kullanımı ve aktif öğrenme yöntemleri ile ilgili bireysel danışmanlık- En iyi öğretim ödülü
İzmir Ekonomi Üniversitesi - Öğretme ve Öğrenme Merkezi (EKOEGİTİM)	<ul style="list-style-type: none">- Öğretim yöntemleri, aktif öğrenme, uzaktan eğitim, ölçme-değerlendirme, ters-yüz öğrenme, teknolojik araç kullanımı ile ilgili kaynak paylaşımı- Yenilikçi eğitim ile alakalı seminer ve çalıştaylar- Öğretim elemanın dersinde kullanmak üzere çekecekleri videoların kurgulanmasında destek- Teknolojik araç kullanım desteği
Koç Üniversitesi - Öğrenme ve Öğretme Ofisi	<ul style="list-style-type: none">- Yeni öğretim elemanlarına ders tasarımı, değerlendirme yöntemleri ve öğrencileri aktif tutmaya yönelik destek sağlanmaktadır- Mesleki gelişim seminerleri- Dönem ortası ders değerlendirme- Uzaktan öğretim eğitimi- Öğretimde Yenilikçilik Bursu- Ders gözlemi- Bireysel destek ve danışmanlık
MEF Üniversitesi - Öğrenme ve Öğretme Uygulama Araştırma Merkezi (CELT)	<ul style="list-style-type: none">- Öğretim tasarımı ve teknolojisi ile ilgili uygulamalar- Flipped learning (Ters-yüz öğrenme)- Proje ve ürün odaklı eğitim- Uyarlanabilir öğrenme platformları (yapay zeka destekli, kişiselleştirilmiş, geri bildirim sağlar)- Kitlesele çevrimiçi açık dersler (MOOC)- Genişletilmiş (sanal) Gerçeklik ile Öğrenme & Araştırma Lab'ı
Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) - Öğrenme ve Öğretmeyi Geliştirme Uygulama ve Araştırma Merkezi (ÖGEM)	<ul style="list-style-type: none">- Tecrübeli öğretim elemanlarının yeni başlayan öğretim elemanlarına deneyimlerini sunduğu Etkili Eğitim Semineri- Dönem ortası değerlendirmesi- Ders gözlemi bireysel destek- Kahve Saati Toplantıları

Üniversite ve Merkez Adı	Sunulan Hizmetler
TED Üniversitesi - Öğretme-Öğrenme Merkezi	<ul style="list-style-type: none">- Göreve yeni başlayan öğretim elemanlarına oryantasyon sağlayan program- Üniversite içinden ve dışından uzmanlar tarafından verilen gelişim seminerleri- Dönem ortası ders geri bildirim- Ders gözlemi- Ders tasarımı, değerlendirme yöntemleri, teknolojik araç kullanımı için danışmanlık
Yozgat Bozok Üniversitesi - Öğrenme ve Öğretmeyi Geliştirme, Araştırma ve Uygulama Merkezi (YÖGEM)	<ul style="list-style-type: none">- Öğretim elemanı beklenti çalışması- Öğrenci eğitsel beklenti çalışması- Kurum içinden ve dışından uzmanların canlı yayınlarla vereceği profesyonel gelişim seminerleri- Ulusal ve uluslararası proje eğitimleri- Öğrenim ve öğretimi destekleyici kaynak paylaşımı

Sonuç

Türkiye’de eğitimde kalite çalışmalarının önem kazanması doğrudan öğretim süreçlerine olan dikkati güçlendirmiş ve öğretim kadrosunun gelişimi için yapılan çalışmalarda daha hızlı yol alınmıştır. Öğrenme ve öğretme merkezleri vasıtasıyla öğretim kadrosunun pedagojik becerilerini artırmak için atılan adımlar kritik öneme sahiptir. Bu yazıda öğrenme ve öğretme merkezleriyle öğretim elemanlarının sağladığı mesleki gelişime olan ihtiyaç, dünya ve Türkiye’deki mevcut durum açısından ele alınmıştır. Sonuç olarak, daima değişen ve dijitalleşen dünyada eğitim yöntemleri, çağın ihtiyacına cevap verecek şekilde düzenlenmelidir. Öğretim ve öğrenme merkezleri öğretim elemanlarının aktif ve dijital eğitim yöntemlerini

kullanmasını sağlayacak birim öğrenme ve öğretme merkezleridir. Verdiğimiz örneklerde de görüldüğü üzere, dünyada öğrenme ve öğretme merkezlerinin çalışmaları “ders tasarımı, eğitim teknolojileri, özel eğitimler, kaynak paylaşımı, uygulama topluluğu, hibe ve ödüller ve araştırmalar” alanlarında özetlenebilir. Dünyadaki öğrenme ve öğretme merkezleri, 30 yılı aşkın bir tecrübeyle profesyonelleşmişlerdir. Bunun yanında, Türkiye’deki öğrenme ve öğretme merkezleri on yılı aşmayan tecrübesiyle henüz kurulma ve gelişme aşamasındadır. Türkiye’deki öğrenme ve öğretme merkezleri, öğretim elemanlarının mesleki gelişimi için nicelik ve nitelik açısından geliştirilmelidir.

Öneriler

- Öğrenme ve öğretme merkezlerinin öğretim elemanlarının mesleki gelişimine katkı sağlaması için öncelikle nicel ve nitel yöntemler kullanılarak ihtiyaç analizi yapılmalı ve bu ihtiyaçlara yönelik kişiselleştirilmiş destek ve rehberlik sağlanmalıdır.
- Yükseköğretim kurumlarının öğrenme ve öğretme merkezleriyle ilgili politika geliştirme süreçlerinde kurum liderleri öncülük etmeli, yol açmalı ve ilgili kişileri teşvik etmelidir. Bu bağlamda eğitim uzmanları ve akademisyenlerin işbirliğine, öğrencilerin ve dış değerlendirme uzmanlarının süreç ve sonuç temelli geri bildirimlerine ihtiyaç vardır. Bütünsel değerlendirmeler yoluyla, tüm bu süreçler devamlı olarak gözden geçirilmeli, ihtiyaçlara yönelik çözümler ortaya konulmalıdır.
- Öğretim elemanlarının başkalarının çalışmalarını görebilecekleri; bilgi ve deneyim alışverişinde bulunabilecekleri bir uygulama topluluğu (community of practice) oluşturulmalıdır.
- Öğrenme ve öğretme merkezlerinde katılımcılara deneyimsel, uygulamalı ve kendi bağlamlarında öğrenme fırsatı verilmelidir.
- Eğitimlerde öğretim elemanlarından mevcut yöntem ve pedagojilerinde yalnızca küçük ve uygulanabilir değişikliklerde (çerez yöntemler) bulunmaları talep edilmelidir. Çerez aktif öğrenme uygulamalarına, "ne biliyordum/ne öğrendim", "üç kelime ile özet", "bir cümle veya dakikada özet", "zihin haritası", "web araması" ve "tavsiye mektubu" gibi teknikler örnek verilebilir.
- Katılımcıların bilişsel yük ve motivasyon eksikliği kritik bir sorun ortaya çıkarabileceği için web 2.0 araçları, etkileşimli videolar, tartışma panoları, küçük eşleştirme oyunları, infografikler gibi mikro öğrenme tasarım formatları kullanılmalıdır.
- Eğitimlerde önemli bir husus motivasyonu artıran ödüllerdir. Ödüller; sertifikalar, rozetler, yeterlilik belgeleri, nakdi ödüller, yemek ikramları, bültenler ve sosyal medya paylaşımları, topluluk buluşmaları vb. şekilde verilebilir.
- Mesleki gelişim eğitimleri kurumların yönetimleri tarafından desteklenmelidir. Bu destek ile yıllık veya dönemlik eğitim standartları ve beklentileri belirlenerek öğretim elemanlarının kendiliğinden öğrenme ve öğretme merkezine başvurmalarını sağlayacaktır.

Kaynakça

- Can, E. (2021). Öğrenci görüşlerine göre yükseköğretimde kalite göstergeleri. (Kırklareli Üniversitesi Örneği). *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), 54-71.
- Elçi, A. & İşeri, E. (2022). Türkiye’de öğretim elemanı mesleki gelişimi için öğrenme ve öğretme merkezleri: Yönetim ve örgüt yapısı. *Yükseköğretim Dergisi*, 12(2), 280–295.
- Flint, A. S., Zisook, K. & Fisher, T. R. (2011). Not a one-shot deal: Generative professional development among experienced teachers. *Teaching and teacher education*, 27(8), 1163-1169.
- Greatbatch, D. & Holland, J. (2016). Teaching quality in higher education: Literature review and qualitative research. *Department for Business, Innovation and Skills*.
- Henard, F. (2010). Learning our lesson review of quality teaching in higher education: Review of quality teaching in higher education. *OECD*.
- Kaçar, T. (2020). Üniversite öğrencilerinin öğretim elemanlarına ilişkin kalite beklentileri. *Journal of Instructional Technologies and Teacher Education*, 9(2), 156-166.
- Karakaya, A., Kılıç, İ. & Uçar, M. (2016). Üniversite öğrencilerinin öğretim kalitesi algısı üzerine bir araştırma. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2, 40-55.
- Lewis, K. G. (1996). Faculty development in the United States: A brief history. *International Journal for Academic Development*, 1(2), 26–33.
- Mazur, E. (1997). *Peer instruction: A user’s manual*. Prentice-Hall.
- Noben, I., Deinum, J. F. & Hofman, W. A. (2022). Quality of teaching in higher education: Reviewing teaching behaviour through classroom observations. *International Journal for Academic Development*, 27(1), 31-44.
- Ouellett, M.L. (2010). Overview of faculty development. Gillespie, K. J. & Robertson, D. L. *A guide to faculty development* içinde (ss. 3-20). San Francisco: Jossey-Bass.
- Sorcinelli, M. D., Austin, A. E., Eddy, P. L. & Beach, A. L. (2006). *Creating the future of faculty development: Learning from the past, understanding the present*. Bolton, MA: Anker.
- Şenol, Y., Akyüz, G., Apaydın, Ç., Başaran, S., Özdemir, B., Gürpınar, E. & Ünal, M. (2022). Eğitimde mükemmellik merkezi hizmetlerinin logic modelle değerlendirilmesi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 12(1), 1-9.
- YÖK. (2019). 2018 *Yükseköğretim değerlendirme ve kalite güvencesi durum raporu*. Yükseköğretim Kalite Kurulu.
- YÖKAK (2021). *Kurum iç değerlendirme raporu (KİDR) hazırlama kılavuzu*. https://yokak.gov.tr/Common/Docs/KidrKlavuz1.4/Kidr_Surum_3.0.pdf

Öğrenme ve Öğretme Merkezleri Web Siteleri

- Atatürk Üniversitesi, Öğretme ve Öğrenmeyi Geliştirme Uygulama ve Araştırma Merkezi, <https://ogem.atauni.edu.tr/#page-content> 29.01.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Boğaziçi Üniversitesi, Center for Teaching and Learning (CeTeLe), <https://cetele.boun.edu.tr>
- İbn Haldun Üniversitesi, Yenilikçi Öğrenme ve Öğretme Merkezi (CILT), <https://cilt.ihu.edu.tr/en> 29.01.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Harvard University, The Derek Bok Center for Teaching and Learning, <https://bokcenter.harvard.edu/home> 29.01.2023 tarihinde erişilmiştir.
- İzmir Ekonomi Üniversitesi, Öğretme ve Öğrenme Merkezi (EKOEĞİTİM), <https://www.ieu.edu.tr/tlc/tr/akademisyenler> 29.01.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Koç Üniversitesi, Öğrenme ve Öğretme Ofisi, <https://kolt.ku.edu.tr> 29.01.2023 tarihinde erişilmiştir.
- MEF Üniversitesi, Öğrenme ve Öğretme Uygulama Araştırma Merkezi (CELT), <https://celt.mef.edu.tr/#gsc.tab=0> 29.01.2023 tarihinde erişilmiştir.
- ODTÜ, Öğrenme ve Öğretmeyi Geliştirme Uygulama ve Araştırma Merkezi (ÖGEM), <https://ogem.metu.edu.tr/tr/etkili-ogretim-seminerleri> 29.01.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Stanford University, Center for Teaching and Learning, <https://ctl.stanford.edu/> 29.01.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Technische Universität München, ProLehre: Medien und Didaktik, <https://www.prolehre.tum.de/prolehre/home/> 29.01.2023 tarihinde erişilmiştir.
- TED Üniversitesi, Öğretme-Öğrenme Merkezi, <https://ctl.tedu.edu.tr/danismanlik> 29.01.2023 tarihinde erişilmiştir.
- The University of Hong Kong, Center for Enhancement of Teaching and Learning, <https://www.cetl.hku.hk/> 29.01.2023 tarihinde erişilmiştir.
- UC Berkeley, Center for Teaching and Learning, <https://teaching.berkeley.edu/> 29.01.2023 tarihinde erişilmiştir.
- University of Oxford, Centre for Teaching and Learning, <https://www.ctl.ox.ac.uk/> 29.01.2023 tarihinde erişilmiştir.
- University of Cambridge, Cambridge Centre for Teaching and Learning, <https://www.cctl.cam.ac.uk/> 29.01.2023 tarihinde erişilmiştir.
- University of Toronto, Centre for Teaching Support & Innovation, <https://teaching.utoronto.ca/> 29.01.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Vanderbilt University, Center for Teaching (CET), <https://cft.vanderbilt.edu/> 29.01.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Yozgat Bozok Üniversitesi, Öğrenme ve Öğretmeyi Geliştirme, Araştırma ve Uygulama Merkezi (YÖGEM), <https://bozok.edu.tr/birim/yogem> 29.01.2023 tarihinde erişilmiştir.

ANALİZ RAPORLARI

POLİTİKA NOTLARI

POLİTİKA
NOTLARI 47

Açık Öğretim Lisesi'ne Göç

Uğur Ozalp

epam

İLKE

POLİTİKA
NOTLARI 40

Ebeveyni Cezaevinde Olan Çocukların Eğitimi

Orhan Kalya

epam

İLKE

POLİTİKA
NOTLARI 37

Öğretmen Gelişiminde Bir Model: İstanbul Öğretmen Akademileri

Enes Çelik

epam

İLKE

POLİTİKA
NOTLARI 34

20. MİLLÎ EĞİTİM ŞURASI Görüş ve Öneriler

N. Beyza Karu
İlayda Ardaoç
İşıl Dönmez
Büşra Taşkan

epam

İLKE

POLİTİKA
NOTLARI 32

COVID-19 Sonrasında Yükseköğretimde Dönüşümün İzleri: Tespitler ve Öneriler

Cihan Kocabas

epam

İLKE

POLİTİKA
NOTLARI 30

COVID-19 SONRASI EĞİTİM: Değişimde Süreklilik İçin Tespitler ve Öneriler

Cihan Kocabas
N. Beyza Karu
İlayda Ardaoç
Kürşat Kültür
Enes Çelik
İbrahim Hakan Karataş

epam

İLKE

POLİTİKA
NOTLARI 26

Türkiye'de Acil Durum Uzaktan Öğretim ve Eğitim Bilişim Ağı (EBA) İncelemesi

Betül Tonbuloğlu

epam

İLKE

POLİTİKA
NOTLARI 21

Eğitim Giderleri Açısından Merkezi Yönetim Bütçesi

Mevcut Durum ve Politika Önerileri

Kadir Şafak Sağ

epam

İLKE

ANALİZ
RAPORLARI 07

Selim Tiryakiot

Yükseköğretimde Modern Dillerin Eğitimi

Uluslararasılaşma yahut Küreselleşme

epam

İLKE

ÇALIŞMA
NOTLARI

2022 Millî Eğitim Bakanlığı Bütçesi

İbrahim Hakan Karataş
İlayda Ardaoç
N. Beyza Karu

epam

İLKE

ilke.org.tr/epam/yayinlar

İlk örnekleri 1980'li yıllarda Amerika Birleşik Devletleri'nde ortaya çıkan öğrenme ve öğretme merkezleri akademisyenlere aktif öğrenme, sınıf yönetimi, dijital teknolojilerin derslere entegrasyonu, öğrenci psikolojisi, motivasyon stratejileri, ölçme-değerlendirme süreçleri gibi konularda öğretim elemanlarına yönelik eğitimler ve hizmetler sunmaktadır. Öğrenme ve öğretme merkezleri bünyesinde mesleki gelişim olanaklarının sunulması, öğretim üyelerinin aktif öğrenme yöntemlerini kullanması ve benimsemesi açısından olumlu bir etkiye sahiptir. Ülkemizde 2009 yılından bu yana kurulmaya başlanan öğrenme ve öğretme merkezleri teknolojiyi verimli kullanma ve öğretimi mükemmelleştirme amacı taşımaktadır. Dünyada 30 yılı aşkın bir tecrübeyle profesyonelleşen öğrenme ve öğretme merkezleri, ülkemizde hala kurulma ve gelişme aşamasındadır. Bu sebeple öğrenme ve öğretme merkezlerinin öğretim elemanlarının mesleki gelişimine katkı sağlaması için öncelikle nicel ve nitel yöntemler kullanılarak ihtiyaç analizi yapılmalı ve bu ihtiyaçlara yönelik kişiselleştirilmiş destek ve rehberlik sağlanmalıdır.